

Asia: VN/15365/2021

Lausuntopyyntö tutkimusraportista Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta (ulosottokaaren muutostarpeet)

Lausunnonantajan lausunto

Reformivaihtoehto 1: Suojaosuuden nosto takuueläkkeen tasolle

- **Miten arvioitte suojaosuuden nostamista takuueläkkeen tasolle keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 1?**

Suojaosuuden korotus on perusteltua ja vähentäisi muun tuen tarvetta ja tukiviidakkobyrokratiaa, yleiset elin-kustannukset ovat kuitenkin nousseet ja jo sitä kautta korotus on perusteltua. Ei arvella olevan merkityksellistä vaikutusta velan hintaan.

Tutkimusraportissa on muutamassa kohdassa todettu (esim. sivu 21), että "Korkeampi ulosmittausaste nostaa hyvinvointia, kun velat on maksettu nopeammin". Useimmat velalliset eivät kuitenkaan ajattele näin pitkälle, vaan elävät tässä hetkessä. Kun ulosmittausaste on liian korkea, useimmat kokevat sen niin raskaaksi, että motivaatio tulojen hankkimiseen katoaa. Toisaalta alhainen ulosmittausaste voi heikentää velallisen mielenkiintoa hakeutua velkajärjestelyyn ja tällä on pitkällä aikavälillä haitallisia vaikutuksia sekä yhteiskunnalle, että velalliselle (ks. reformivaihtoehto 4b kommentit).

Reformivaihtoehto 2: Suojaosuuden korotus alimmassa pykälässä (takuusuojaosuus)

- **Miten arvioitte esitettyä ulosmittauksen alarajan korottamista keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 2?**

Suojaisuuden korotus on perusteltua ja vähentäisi muun tuen tarvetta ja tukiviidakkobyrokratiaa, yleiset elinkustannukset ovat kuitenkin nousseet ja jo sitä kautta korotus on perusteltua. Ei arvella olevan merkityksellistä vaikutusta velan hintaan.

Tutkimusraportissa on muutamassa kohdassa todettu (esim. sivu 21), että "Korkeampi ulosmittausaste nostaa hyvinvointia, kun velat on maksettu nopeammin". Useimmat velalliset eivät kuitenkaan ajattele näin pitkälle, vaan elävät tässä hetkessä. Kun ulosmittausaste on liian korkea, useimmat kokevat sen niin raskaaksi, että motivaatio tulojen hankkimiseen katoaa. Toisaalta alhainen ulosmittausaste voi heikentää velallisen mielenkiintoa hakeutua velkajärjestelyyn ja tällä on pitkällä aikavälillä haitallisia vaikutuksia sekä yhteiskunnalle, että velalliselle (ks reformivaihtoehdo 4b kommentit).

Reformivaihtoehdo 3: Automaattisten vapaakuukausien lisääminen

- **Miten arvioitte automaattisten vapaakuukausien lisäämistä keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 3?**

Vapaakuukausien lisääminen toisi vain marginaalisia vaikutuksia ylivelkaisten asemaan. Vapaakuukausien harkinnanvaraisuus on ongelmallista velallisten yhdenmukaisen kohtelun kannalta. Talous- ja velkaneuvonnan käytännön kokemuksen mukaan tulkinta vaihtelee riippuen harkintavaltaa käyttävästä virkamiehestä, eivätkä velalliset tule yhdenmukaisesti kohdelluiksi. Eroja on myös siinä, mille kuukaudelle vapaakuukaudet ulosotossa kohdentuvat. Usein työssäkäyvälle edullisinta on vapaakuukauden myöntäminen lomarahakuukaudelle. Jos harkinnanvaraa edelleen on, tulisi harkinnan käyttöä keskittää nykyistä enemmän. Toisaalta vapaakuukausien olemassaolo on tärkeä ulosottovelallisten taloudenhallinnan kannalta.

Niissä ulosotoissa, joissa palkasta ulosmitataan 1/3, voisi myöskin olla vapaakuukausia. Myös heillä voisi olla perusteltua myöntää automaattisesti vapaakuukausi kerran vuodessa ja tämä motivoisikin nykyistä paremmin työntekoon.

Reformivaihtoehto 4b: Progressiivinen ulosmittaustaulukko

Tutkimusraportissa lupaavimpana keinona pienituloisten aseman parantamiseksi pidetään reformivaihtoehtoa 4b eli nykyistä progressiivisempaa ulosmittaustaulukkoa. Ulosmittaus aloitettaisiin tuloista, jotka ylittävät takuueläkkeen tason, ja ulosmittauksen laskentaperusteet uudistettaisiin siten, ettei ulosmitattavan määrän laskenta perustuisi nykyiseen tapaan suojaosuuden käsitteeseen. Ulosmittauksen määrää pienennettäisiin pienituloisilla ja kasvatettaisiin suurituloisilla.

- Mitä hyviä puolia uudistuksella olisi näkemyksenne mukaan nykyiseen järjestelmään verrattuna?
- Mitä huonoja puolia uudistuksella olisi näkemyksenne mukaan nykyiseen järjestelmään verrattuna?
- Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?
- Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?
- Pidättekö kannatettavana sitä, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistetaan esitetyllä tavalla kokonaisuudessaan?
- Tulisiko uudistuksessa säilyttää mahdollisuus vapaakuukausiin ja ulosmittauksen määrän rajoittamiseen? Jos tulisi säilyttää, tulisiko sanottuja mahdollisuuksia rajata nykyisestä?
- Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 4b?

Pidetään järkevänä kehittää ulosmittaustaulukkoa progressiiviseksi. Progressiivisuutta pidetään oikeudenmukaisempana ja selkeänä. Muutoksella ei katsota olevan merkitystä talous- ja velkaneuvonnan asiakaskuntaan tai aiheuttavan muutoksia talous- ja velkaneuvonnan asiakaskuntaan.

Progressiivisuuden lisääminen saattaisi vaikuttaa velallisiin siten, että se lisäisi velkajärjestelyn houkuttelevuutta suhteessa ulosottoon. Usein velalliset arvioivat sitä, miten ulosotto tai velkajärjestely lyhyellä tähtäimellä vaikuttavat velallisen käytettävissä oleviin varoihin. Pitkällä tähtäimellä sekä yhteiskunnan, että velallisen kannalta velkajärjestely on useimmiten kuitenkin ulosottoa parempi ratkaisu.

Reformivaihtoehto 6: Velkajärjestelyyn ohjaamisen lisääminen

Tutkimusraportin mukaan velkajärjestelyä tulisi arvioida ulosottojärjestelmän kehittämisen rinnalla, sillä keskeinen keino työllistymisen kannustimien parantamiseksi on velkojen anteeksi antaminen esimerkiksi velkajärjestelyn kautta.

- **Miten velkajärjestelyn piiriin saataisiin paremmin hakeutumaan ne velalliset, joilla voisi olla mahdollisuus päästä velkajärjestelyyn?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 6?**

Pidetään vaihtoehtoa merkityksellisimpänä sekä velkaantuneiden ja sitä kautta yhteiskunnallisten vaikutusten kannalta. On erityisen tärkeää saada ylivelkaantuneet talous- ja velkaneuvonnan piiriin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Olisi tärkeää, että ulosotossa jaettaisiin tietoa velkaantuneille sekä automaattisesti, että ulos-oton aktiivisella myötävaikutuksella. Talous- ja velkaneuvonnan resursseja tulisi tarkastella, jos mm. ulosotosta entistä aktiivisemmin ohjattaisiin velallisia neuvontapalveluiden piiriin. Tavoitteellinen ja suunnitelmallinen yhteistyö talous- ja velkaneuvonnan, ulosoton, sosiaalityön, työllisyyspalveluiden, etsivän nuorisotyön ja rikosseuraamuslaitoksen kesken on erityisen tärkeää, jotta velkajärjestelyn ja ennaltaehkäisevän työn piiriin saadaan sellaisia ihmisiä, joiden on vaikea itsenäisesti hakeutua tarpeellisten palveluiden piiriin.

Nopea velkaantumiseen puuttuminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Talousongelmia tulisi voida ratkaista ennen niiden eskaloitumista vakaviksi velkaongelmiksi. Esimerkiksi Suomen Asiakastiedosta tai ulosotosta voisi lähteä kirje velalliselle ensimmäisen maksuhäiriömerkinnän jälkeen. Kirjeessä voisi olla ohjaus esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnan nettisivuille.

Muut keinot pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi

- **Onko pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi olemassa muita keinoja, joita tulisi harkita tutkimuksessa esitettyjen reformivaihtoehtojen sijaan tai niiden lisäksi? Mitkä ovat esittämänne vaihtoehdon hyvät ja huonot puolet suhteessa tutkimuksessa arvioituihin reformivaihtoehtoihin?**

Velkajärjestelyyn pääsemistä voisi helpottaa ja asunnonsäilyttämisohjelmassa olevien velallisten luottohäiriömerkintä tulisi poistua kaikista rekistereistä, kun tavalliset velat olisi maksettu takaisin. Velkajärjestelyyn pääsemisellä ja luottotiedoilla on selvää vaikutusta velallisten työllistymiseen.

Velkajärjestelyn hakemista tulisi helpottaa ja suoraviivaistaa nopeammaksi ja kustannustehokkaammaksi.

Esimerkiksi nostamalla elinkustannusta ja sisällyttämällä siihen nyt laskelmassa huomioitavia pieniä menoja (esim. sähkö- ja vesilaskua, kotivakuutusta). Harkinnan ja selvittämisen arvoista voisi myös

olla työssäkäyville korkeamman elinkustannuksen määrittely. Tällä voisi olla toivottavia kannustinvaikutuksia.

Velkajärjestelylakia tulisi kehittää. Esimerkiksi velkojat tulisi velvoittaa menettämishallalla ilmoittamaan saatavansa saldot määrittelyssä ajassa. Lain tasolla tulisi myöskin määritellä teknisten rajapintojen rakentaminen ja hyödyntäminen mm. velkojien, velkaneuvojen ja tuomioistuinten välillä ja mahdollisesti jopa velvoittavasti.

Veroprosentti tulisi laskea myös työmarkkinatuessa kaikille verovelvollisille toteutuvan mukaisesti. Ei ole perusteltua, että työmarkkinatuloista vain veronpalautus ulosmitataan ja tätä sitten käytännössä usein täydennetään velalliselle toimeentulotuella. Emme pidä muutoinkaan mielekkäänä, että ulosmittauksen johdosta maksetaan toimeentulotukea.

Ulosotto ja toimeentulotuki tulisi ehdottomasti yhteensovittaa siten, ettei ulosotto aiheuttaisi toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotuen tulee olla viimesijainen ja poikkeuksellinen järjestely. Nykyjärjestelmä ei ole perusteltu, toisin kuin raportissa s. 78 on väitetty. Ulosoton johdosta toimeentulotukeen turvautumiseen pakottaminen, aiheuttaa jo valmiiksi raskaassa asemassa oleville velallisille turhaa vaikeutta ja nöyryytystä. Tämä on omiaan entisestään heikentämään näiden velallisten toimintakykyä ja paluuta yhteiskuntaan. Emme pidä todellisena pelkona, että tällainen yhteensovittaminen vaikuttaisi merkityksellisesti velkojen hintaan. Ylivelkaantuneet ja ulosoton rajoilla roikkuvat ihmiset yleensä turvautuvat jo valmiiksi kalliisiin lainoihin. Yhteiskunnan vähäisempi osallistuminen velkojen maksamiseen voisi jopa tuoda toivottua lisäharkintaa näitä kalliita lainoja myönnettäessä. Ottaen huomioon, että velkojina on myös kuntia ja valtio, yhteensovittaminen voisi myöskin tuoda toivottua helpotusta tukiviidakkobyrokraatiaan ja vähentää rahojen siirtelyä julkishallinnon taskusta toiseen.

Ulosotto voi harkinnanvaraisesti ottaa huomioon velallisen työmatkakulut. Käytännössä niin ei tehdä, joten asiasta pitäisi säätää pykälätasolla tai saada asia kuntoon ohjauskirjeellä tai koulutuksilla. On tilanteita, jossa velallinen joutuu hakemaan velkajärjestelyä suurten työmatkakulujen ja ulosoton vuoksi, vaikka järjestely ei muuten olisi tarpeen velkojen vanhentumisen vuoksi. Tämä kuormittaa turhaan talous- ja velkaneuvonnan, tuomioistuinten ja velkojien resursseja.

Muut tutkimusraporttia koskevat huomiot

-

Jokinen Teemu

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri - Pohjois-Suomen, Etelä-Suomen, Itä-Suomen, Lounais-Suomen sekä Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirien yhteinen lausunto